

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»**

Кафедра української мови та літератури

**ПРОГРАМА
ДО КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ ЗА
ВИБІРКОВИМ БЛОКОМ СТУДЕНТА
З ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ, РЕДАГУВАННЯ.**

підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
(назва рівня вищої освіти)

спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література).
(шифр і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Українська мова і література).

(назва програми)

Програма до комплексного кваліфікаційного екзамену з теорії і методики масової комунікації, редагування для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Українська мова і література).

Розробники:

професор кафедри української мови та літератури, доктор наук із соціальних комунікацій Біличенко О. Л.;

доцент кафедри української мови та літератури, кандидат філологічних наук Кочукова Н. І.

Програма до комплексного кваліфікаційного екзамену з теорії і методики масової комунікації, редагування в засобах масової комунікації затверджена на засіданні кафедри української мови та літератури “16” вересня 2021 р. протокол № 2

Завідувач кафедри української мови та літератури

_____

(підпис)

(О.Л.Біличенко)

(прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

“ _____ ” _____ 20__ р.

Протокол № _____

Голова науково-методичної ради ДДПУ

_____

(підпис)

(_____)

(прізвище та ініціали)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Формування інформаційно-технологічного суспільства, докорінні зміни в соціально-економічному, духовному розвитку держави потребують підготовки викладача нової генерації. Реалізація цього стратегічного завдання зумовлена глибинними змінами в системі й структурі вищої освіти та необхідністю її інтеграції в європейський освітній простір. Сучасні умови суспільного розвитку потребують переходу на нові концепції підготовки фахівців для вищої школи, підвищення рівня професіоналізму, комунікативної стратегії, культури майбутнього викладача.

Особливо велике навантаження у цьому плані покладається на майбутніх викладачів вищої школи, котрі здобувають освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістр. Магістр, відповідно до Закону України «Про вищу освіту», це освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Підготовка магістра здійснюється на основі освітньо-професійної програми, яка забезпечує одночасне здобуття повної вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література) та додатковою предметною спеціалізацією («Медіакомунікації в закладах освіти»). Освітньо-професійна програма підготовки магістра включає поглиблену фундаментальну, гуманітарну, соціально-економічну, психолого-педагогічну, спеціальну та науково-практичну підготовку, що включають педагогіку та психологію вищої школи; теорію і методику навчання української мови і літератури та зарубіжної літератури; теорію дисциплін загальної підготовки, додаткові розділи сучасної філології.

Метою є розвиток у здобувачів другого (магістерського) рівня зі спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) особистісних якостей, що сприяють їхній творчій активності, культурно-просвітницькій діяльності, яка спрямована на популяризацію філологічних знань.

Особи, які успішно виконали програму підготовки магістра та пройшли атестацію, отримують документи встановленого зразка про здобуття повної вищої освіти за спеціальністю та кваліфікації магістра.

Магістр філології за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література) з додатковою предметною спеціалізацією «Медіакомунікації в закладах освіти» повинен мати теоретичні та практичні знання, уміння, навички з фундаментальних дисциплін, опанувати загальні засади методології наукової та професійної педагогічної діяльності, формування загальних, спеціальних, професійних компетентностей, достатніх для розв'язування стандартних і нестандартних комплексних проблем у професійній педагогічній діяльності у ВНЗ та ЗОШ, виконання

завдань інноваційного характеру для оволодіння методологією дослідницької діяльності зі спеціальності.

Здобувачі повинні продемонструвати знання засобів, способів, форм масового спілкування, знайомство з технологіями масового спілкування, історії науки про масову комунікацію.

За результатами вивчення дисципліни у здобувачів повинні бути сформовані такі **компетентності**:

Загальні:

- здатність до ефективного комунікування та до представлення складної комплексної інформації у стислій формі усно та письмово, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології та відповідні технічні терміни.

спеціальні:

- здатність використовувати багатство мови у професійно-педагогічній комунікативній діяльності;

- здатність реалізовувати основні різновиди мовлення у професійно-педагогічній комунікації;

- здатність моделювати процес професійно-педагогічної комунікації з урахуванням його структурних елементів;

- здатність управляти процесом комунікації в системі «викладач – учень».

Результати навчання: - здатність робити зіставний аналіз теорії масової комунікації; розрізняти учасників масового спілкування за функціями, завданнями, методами праці тощо; коректно працювати зі своєю аудиторією як виявом маси; відповідально ставитися до масової інформації.

Структура програми курсів теорії і методики масової комунікації та редагування певною мірою відбиває послідовність вивчення навчальної програми і підручників. Це обумовлено необхідністю дати змогу здобувачам відчувати наступність роботи над виконанням програмових вимог студентів-філологів різних курсів.

Метою комплексного іспиту з теорії і методики масових комунікацій та редагування є з'ясування умінь володіння сучасними інформаційними технологіями, здатність здійснювати пошук, оброблення, аналіз і контекстуалізацію значного обсягу наукової інформації з різних джерел, інтерпретацію результатів досліджень; навичками використання інформаційних і комунікаційних технологій, оволодіння комп'ютерною та інформаційною культурою, усвідомлення цінностей суб'єктивної позиції в інформаційному просторі.

Під час складання екзамену здобувач повинен продемонструвати:

- володіння сучасною методологією, методикою та методами філологічного дослідження, зокрема із використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у вищій школі;

- добір методів опрацювання, аналізу і представлення результатів дослідження засобами інструментарію інформаційних технологій, використання останніх для підвищення фахової кваліфікації;

- використання власного невербального репертуару для передачі професійно спрямованої інформації, здійснення фахової комунікації;

- презентація дослідницьких ідей в усній та письмовій формах перед фаховою аудиторією на філологічні теми, використання навичок та культури наукової дискусії;

- володіння методами та методиками проектування та організації спільної діяльності науковців, планування, організація і проведення наукових досліджень у галузі філології.

«Редагування в засобах масової комунікації» належить до таких навчальних дисциплін, які мають забезпечити належний рівень наукових знань і практичних навичок щодо досконалого оволодіння не лише лінгвістичними нормами, а й редакційними. Цей рівень здобувачі повинні продемонструвати під час складання комплексного кваліфікаційного державного екзамену. Сформоване в магістрантів уміння літературного редагування текстів публіцистичного стилю передбачає поглиблене знання про призначення текстів цього стилю – впливати на емоції читачів, переконувати їх у слушності висловленого, формувати громадську думку.

Уміння працювати з деформованими мовними одиницями – словом, словосполученням, реченням, текстом, – редагуючи їх відповідно до чинних норм, правильності та доцільності, забезпечують розвиток у студентів критичного лінгвістичного мислення, відповідальності за слово мовлене і писане, уміння зіставляти чужу мовну продукцію зі сформованою засобами мовної освіти програмою власної мовної діяльності. Усе це допомагає майбутньому філологу набувати фахової компетентності, формувати в собі відповідальність не лише за власну мовну практику, але й за стан функціонування української мови в суспільстві.

Окрім того, готувати висококваліфікованих фахівців, які досконало володіють державною мовою в усній та писемній формах, – актуальне завдання вищої школи України. Від їх ерудованості, професійної і загальної культури значною мірою залежить успішне розв'язання складних соціальних і суспільних завдань. Державна мова в засобах масової комунікації має бути на найвищому рівні. Адже їх багатомільйонна аудиторія хоче чути інформацію, яку подано бездоганною українською мовою. Через це висока культура мови філолога – фахівця інфокомунікацій, є обов'язковою частиною його професійної майстерності. Курс покликаний допомогти майбутнім фахівцям грамотно використовувати лексичні та фразеологічні багатства української літературної мови, ґрунтовно засвоїти мовні норми вимови й наголосу, слововживання й побудови висловів, удосконалити та збагатити індивідуальний словник.

Теоретичні питання й тестові завдання, запропоновані під час складання екзамену, виявляють компетентності, сформовані під час аудиторної роботи, позааудиторної з викладачем (консультації, опрацювання наукових джерел, тестові завдання, аналіз газетно-журнальних текстів) і позааудиторної без викладача (виконання домашніх завдань, підготовка до бліц-самостійних на

практичних заняттях (міні-диктанти-переклади, інші творчі завдання), оформлення творчої самостійної роботи у вигляді усного повідомлення, створення презентації; публікації тощо).

Під час складання екзамену здобувач повинен продемонструвати:

- знання основних функцій й законів розвитку мови як суспільного явища, різнорівневу (системну) організацію української мови та її норми, особливостей використання мовних одиниць у певному контексті, мовного дискурсу публіцистичного стилю й сучасності;
- сформовані системні знання з технології редакторської праці, володіння предметом, методами редагування, сутністю редакторської діяльності;
- знання структури тексту в межах певного жанру, стилю мовлення та їх зв'язок із жанрами, особливостей композиції та архітекtonіки тексту, технології редагування, методів тематичного та фактологічного аналізу.
- уміння визначати обсяг і якість фактичного матеріалу, коригувати композицію подачі фактичного матеріалу згідно з комунікативною метою, обирати найкращі архітекtonічні форми вираження теми, робити правописну правку, формулювати редакторський висновок.

Екзаменаційний білет із теорії і методики масової комунікації та редагування в ЗМК складається з трьох питань. Перше теретичне питання спрямоване на виявлення знань базових теоретичних понять, явищ з теорії та методики масової комунікації й редагування в ЗМК, друге питання – тестове завдання з редагування в засобах масової комунікації або теорії і методики масових комунікацій, третє питання (творче завдання) передбачає застосування магістрантами практичних навичок щодо досконалого володіння не лише лінгвістичними нормами, а й редакційними, вмінь виявляти порушення основних законів правильного мислення в тексті, усувати логічні помилки, добирати відповідні аргументи до наведених тез на їхнє підтвердження чи спростування, демонструвати здатність узгоджувати свої комунікативні цілі і наміри, добирати моделі мовленнєвої поведінки до умов спілкування, виявляти та нейтралізувати комунікативні проблеми, посилювати свою комунікативну позицію.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ З ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Розвиток масової комунікації, її процес та форми і формати

Етапи розвитку масового спілкування. Форми масової комунікації. Форми і формати. Періоди розвитку масового спілкування. Поняття масової комунікації та форми мас. Масове спілкування як вид комунікації. Форми спілкування, інституційні форми масової комунікації, формат масової комунікації.

Поняття мас у зарубіжній і вітчизняній науці

Визначення маси. Г. Ле Бон – перший теоретик мас. Маси – принципово неорганізовані й неструктуровані суб'єкти суспільного життя. Масова свідомість. Поняття мас у зарубіжній науці. Поняття мас у вітчизняній науці. Модель і визначення масової комунікації.

Свідомість, поведінка, настрої і думки мас у контексті масової комунікації

Масова комунікація і масова свідомість. Прояви масового спілкування. Результативність масового спілкування. Масова комунікація в контексті масової свідомості, масові явища, прояви масового спілкування. Прояви масового спілкування.

Масова комунікація як явище

Поняття про масову комунікацію. Визначення масової комунікації. Комунікація як процес та його ознаки. Модель масової комунікації. Функції масової комунікації.

Природа масової комунікації

Періоди розвитку масової комунікації. Характер масової комунікації. Система масової комунікації. Структура масової комунікації.

Типи, форми і методи комунікації

Види комунікації: внутрішньо особистісна, міжособистісна, внутрішньо-групова, між групова, масова комунікація. Типи комунікації за масштабністю процесу комунікації, за ступенем організованості. Форми комунікації. Формати масової комунікації. Моделі комунікації.

Види масової комунікації

Масмедійні комунікації. Рекламна комунікація. Пропагандистська комунікація. Агітаційна комунікація.

Основи масовокомунікативного впливу

Спілкування як форма досягнення реакції комуніканта. Масовий вплив. Спілкування як форма досягнення адекватної задумові комуніканта реакції комуніката, формування громадської думки, масова свідомість. Міф як результат масової комунікації.

Засоби і методи масовокомунікативного впливу

Емоційне зараження. Форма актів навіювання - сугестія. Маніпуляція. Види масовокомунікативного впливу. Немасові впливи. Поняття про міф, принципи створення міфу.

Теорії масової комунікації

Мета, задачі комунікації. Історія становлення. Джерельна база. Перспектива розвитку. Роль комунікації у процесі інформатизації суспільства. Формування єдиного комунікативного простору в сучасному суспільстві. Електронна комунікація як детермінанта суспільного розвитку. Комунікація як модель соціальної дії. Історія науки про масову комунікацію

Фактори масової комунікації

Людські (особистісні) фактори комунікації. Інструментально-технологічні фактори масової комунікації. Ситуаційні фактори масової комунікації.

Маси. Формування мас, їх види та ознаки.

Поняття про маси. Визначення мас. Види мас. Стихійні і штучні маси. Ознаки маси. Фази існування маси. Масифікація. Натовп і публіка. Масова аудиторія. Настрої, думки, свідомість і поведінка мас.

Комунікатори і комуніканти як суб'єкти комунікації

Поняття про професійного комуніканта. Професійний і соціальний аспекти діяльності професійних комунікантів. Типи комунікантів у масовій комунікації. Творче й виробниче в діяльності професійних комунікантів.

Властивості інформації як базового поняття масової комунікації

Зміст понять «інформація», «масова інформація». Поняття інформації у філософському аспекті. Специфіка та атрибутивні особливості інформації. Особливості інформації у різних видах ЗМІ. Масова інформація як соціальний феномен. Закономірності масово інформаційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

а) основна

1. Біличенко О.Л. Художня література як комунікативна система : монографія / О. Л. Біличенко. – Рига, Латвія: LAP LAMBERT Academic publishing, 2018. – 294 с.

2. Холод О. Соціальні комунікації: тенденції розвитку: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб., й доп. / О.М. Холод. – К.: Білий Тигр, 2018. – 370 с.

3. Холод О.М. Сучасні теорії та тенденції розвитку соціальних комунікацій: курс лекцій. – У 2-х т. – Т. 1 / О.М. Холод. – К.: КНУКіМ, Українська асоціація психолінгвістів, 2016. – 214 с.

б) додаткова

1. Канаєв Д. А. Практика медиапланирования [Електроний ресурс]. Режим доступу: // WWW.mediaplanirovanie.ru/ru/media.

2. Різун, В. (2017). Київська школа журналістики: її витoki та вплив на формування української школи журналістики. *Університети Володимира Різуну*. Одеса, Україна : Астропринт, 227-248.

3. Різун, В. (2017). Філософсько-методологічні засади освітньої й наукової діяльності у галузі журналістики та медіа комунікації. *Університети Володимира Різуну* Одеса, Україна : Астропринт, 249-278.

4. Різун, В. (2017). Журналістська діяльність і парадокси масового спілкування *Університети Володимира Різуну*. Одеса, Україна : Астропринт, 328- 335.

5. Різун, В. (2017). Журналістська освіта в Україні. *Університети Володимира Різуну*. Одеса, Україна : Астропринт. 336-346.

6. Холод О. М. Соціальна комунікація як текстова діяльність у концепції Тамари Дрідзе / О.М.Холод // Соціальні комунікації: теорія і практика: наук. Журн. – Т. 3. – Т. 3. – К., 2016. – С. 87 – 92.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

<https://depts.washington.edu/soccomm/model.html>

http://refereed.ru/ref_9bba2148eda096ebedb
<http://www.mashka-inc.narod.ru/books/castels.html>
<http://lib.socio.msu.ru/l/library?e>
http://elibrary.kubg.edu.ua/1044/1/O.Kurban_SKRUD_GI.pdf
<http://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=475&WorkID=16927&Level=>

1

ЗМІСТ ПРОГРАМИ З РЕДАГУВАННЯ

Основи редагування.

Сутність редагування. Об'єкт редагування. Предмет редагування (визначення предмета редагування в наукових дослідженнях). Мета й завдання редагування. Текст як предмет роботи редактора. Текст як основний об'єкт редакторського аналізу. Основні риси й ознаки тексту. Види текстів за способом викладу в них матеріалу та за жанрово-стилістичними особливостями. Структура тексту: лінгвістична, композиційна, інформаційна, логічна. Особливості редакторського аналізу тексту. Прийоми поглибленого розуміння тексту. Межі втручання редактора в текст. Загальна схема редакторського аналізу й редагування. Структура текстової частини оригіналу. Лінгвістична структура. Синтаксично зв'язні і синтаксично незв'язні тексти. Композиційна структура тексту. Визначення композиції та її рівні. Види композиційної структури (*оповідна, описова і наукова*). Норми редагування. Поняття норми. Поняття редакційної норми. Загальні норми редагування. Конкретні норми. Види норм, типи норм. Об'єктивні та суб'єктивні норми. Структура норм. Види нормативних баз. Конкретні норми. Види норм (*лінгвістичні, психолінгвістичні, логічні, композиційні, наукові тощо*). Типи норм. Зафіксовані й незафіксовані норми. Об'єктивні та суб'єктивні норми. Настроювані й ненастроювані норми. Загальні й галузеві норми. Встановлені й невстановлені норми. Помилки та їх види. Поняття помилки з погляду редагування. Значущість помилок. Вага помилок. Класифікація помилок. Інформаційні помилки. Модальні й фактичні помилки. Темпоральні, локальні й ситуативні помилки. Семіотичні помилки. Кодувальні помилки. Відображувальні помилки. Значеннєві помилки. Логічні основи редагування. Закони правильного мислення. Типові логічні помилки. Прийоми логічного аналізу тексту. Методи редагування. Робота редактора над композицією тексту. Аналіз тексту щодо розкриття теми. Схема аналізу тематичної структури тексту. Робота редактора над заголовками. Методика мовностилістичного аналізу тексту. Функціонально-стильова типологія текстів. Загальна характеристика елементарних стилів мовлення, елементарних типів творів. Типові недоліки у текстах журналістських жанрів. Поняття індивідуального стилю. Основні методичні вимоги до аналізу мови і стилю авторського тексту. Завдання стилістичної правки тексту. Прийоми стилістичної правки тексту. Редагування стилю. Редагування в засобах масової інформації.

Мовне редагування.

Мовностилістичні особливості тексту в засобах масової інформації та завдання редактора. Практика слововживання в сучасних українських ЗМІ. Специфіка журналістської творчості. Володіння термінологічною системою як складова редакторської компетентності. Поняття терміна. Основні напрямки термінознавства. Утворення складних та складених термінів. Словосполучення як спосіб термінологічної номінації. Організація термінологічних систем на рівні парадигматики. Уніфікація. Стандартизація. Калькування. Транслітерація. Вторинна лексична номінація. Процес метафоризації. Метонімічний перенос. Подібність ТС і фразеологізмів. Термінологічна синонімія. Термінологічна антонімія. Методика праці редактора над фактичним матеріалом. Морфологія. Уживання закінчення кличного відмінка. Нове вживання деяких сполучників в українській мові. Розмежування вжитку єднальних сполучників *і* (*й*), *та*. Уникнення типових помилок у вживанні похідних прийменників. Прийменники *з – до* (*по*) для часових позначень. Санкції *до* (*щодо*, *стосовно*).., санкції *проти*. Правильне утворення форм ступенів порівняння прикметників. Форми іменників із дробовими числівниками. Уживання форм *разу* та *раза*; *півтора*; *кілограма*. Особливості відмінюванні складених порядкових числівників. Проблема активних дієприкметників теперішнього часу на *-учий* (*-ючий*). Складні випадки відмінювання прізвищ. Складні випадки відмінювання та правопису власних географічних назв. Рід аббревіатур. Правопис слів. Уживання великої і малої літери (велика і мала літери в назвах вулиць, станцій метрополітену тощо). Правопис відаббревіатурних назв осіб. Особливості утворення назв жителів від назв населених пунктів. Правопис власних іншомовних назв. передавання правопис та вживання новітніх запозичень. Синтаксис і пунктуація. Активні та пасивні конструкції. Деякі пунктуаційні зауваги. Рекомендації щодо вживання деяких слів, сполучень слів, словосполучень.

Література:

а) основна

1. Кочукова Н. Редагування в засобах масової комунікації (для забезпечення спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література)): навчально-методичний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2018. 114 с.
2. Кочукова Н., Кльок К. Практичні рекомендації щодо викладання курсу «Редагування в засобах масової комунікації» у філологів. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології: збірник наукових праць*. 2-ге вид., доп. [за заг. ред. проф. В. А. Глуценка]. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. Вип. 9. Частина II. С. 31 – 38.
3. Партико З. В. Основи редагування: у 2 кн. 2-ге вид., переробл. і допов. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. Кн. 2: практикум. 130 с.

б) допоміжна

1. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія [автори: І. Р. Вихованець, К.Г. Городенська, А.П.Загнітко, С.О. Соколова; за ред. К. Г. Городенської]. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
2. Кочукова Н. І. «Редагування в засобах масової комунікації» як навчальна дисципліна освітньої програми. *Горбачуківські студії: Матеріали Всеукраїнської заочної науково-практичної Інтернет-конференції*. [за ред. Н. І. Кочукової, Д. В. Горбачука]. Вип. II. Слов'янськ, 2017. С. 80 – 83.
3. Кочукова Н. І., Бодра І. А. Творчі завдання як спосіб засвоєння нових фахових настанов майбутніми редакторами. *Методологія та історіографія мовознавства: матеріали VI науково-практичної Інтернет-конференції*. Слов'янськ: ДДПУ, 2019. С. 62-64.
4. Попович А. С. Українська мова в засобах масової комунікації: монографія, Київ: КНТ, 2018. 299 с.
5. Савчук Р. Л. Мова засобів масової інформації : хрестоматія до дисципліни. Івано-Франківськ : ПНУ, 2017. 135 с.
6. Тимошик М. С. Основи редагування: Підручник. К.: Наша культура і наука, 2019. 560 с.
7. Український правопис: довідник: офіц. текст. К.: Паливода А. В. 2019. 352 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

---

1. <https://www.bbc.com/ukrainian/topics/ponomariv>
2. <https://mon.gov.ua>
3. <https://osvita.ua>